

dr hab. Przemysław WYWIAŁ, prof. UKEN

Kraków, 25 maja 2026 r.

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej

w Krakowie

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgr. Artura Nowaka

na temat:

***Wojska Obrony Terytorialnej w polityce bezpieczeństwa Rzeczypospolitej
Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem zwalczania pandemii COVID-19
w Wielkopolsce***

napisanej pod kierunkiem naukowym Promotora

Pana płk. prof. dr. hab. inż. Szymona Mitkowa

Wstęp

Pandemia Covid-19 stała się ważnym sprawdzianem dla funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego, nie tylko bezpieczeństwa zdrowotnego. W przeciwdziałanie jej skutkom zaangażowano zarówno podmioty państwowe, jak i samorządowe, sektor prywatny, organizacje pozarządowe. Wśród nich znalazły się również Siły Zbrojne RP.

W misji wsparcia dla społeczeństwa w przeciwdziałaniu zagrożeniom o charakterze niemilitarnym szczególną rolę odgrywają – zgodnie z doktryną, ale i swoim zawołaniem *Zawsze gotowi, zawsze blisko* – Wojska Obrony Terytorialnej, najmłodszy, piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP. Mimo wyrażanych dziesięć lat temu negatywnych opinii, szczególnie ze strony części polityków i wojskowych, co do potrzeby istnienia takiej formacji, terytorialsiele wielokrotnie udowodnili swoją przydatność i możliwości wsparcia dla administracji, innych służb oraz społeczności lokalnych. Wśród takich działań wymienić należy choćby przeciwdziałanie skutkom powodzi i podtopień, intensywnych opadów śniegu, poszukiwania

osób zaginionych, wsparcie Straży Granicznej i Policji na granicach z Białorusią i Niemcami, wsparcie Policji w ochronie obszarów kolejowych czy właśnie okres pandemii Covid-19.

Z uznaniem zatem należy przyjąć wybór tematu badań przez mgr. Artura Nowaka, który w recenzowanej dysertacji omówił miejsce i rolę Wojsk Obrony Terytorialnej w polityce bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem zwalczania pandemii Covid-19 w Wielkopolsce.

Podstawa wykonania recenzji

Recenzja została wykonana na podstawie Uchwały Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie nr 17/RDN NoB/2026 z dnia 25 marca 2026 r.

Ocena formalna rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska liczy 652 strony i zawiera pięć rozdziałów podzielonych na podrozdziały, uzupełnionych wstępem, zakończeniem, bibliografią, spisami rysunków i tabel, załącznikami.

Tytuł pracy, podobnie jak tytuły poszczególnych rozdziałów są zgodne z zawartą w nich treścią, dzięki czemu tworzą spójną i zamkniętą całość. Układ strukturalny dysertacji oceniam pozytywnie.

Bibliografia podzielona została na takie części jak: Monografie oraz publikacje drukowane, Akty prawne, Materiały pozyskane z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Dokumenty pozyskane z Ministerstwa Obrony Narodowej, Dokumenty pozyskane z Ministerstwa Zdrowia, Dokumenty pozyskane z Parlamentu RP (Biblioteka Sejmowa), Źródła internetowe, Decyzje Wojewody Wielkopolskiego, Interpelacje radnych Powiatu Słupeckiego, Komunikaty Starosty Powiatu Słupeckiego, Notatki służbowe Biura Zarządzania Kryzysowego w Starostwie Powiatowym w Słupcy, Protokoły z sesji Rady Powiatu Słupeckiego, Protokoły z posiedzeń Rady Społecznej SP ZOZ w Słupcy, Protokoły z posiedzeń Zarządu Powiatu Słupeckiego, Raporty Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Słupcy.

Ugus

Takie rozdrobnienie wykazu wydaje się niepotrzebne. Bardziej przejrzystym rozwiązaniem byłby np. klasyczny podział na Opracowania, Źródła i dokumenty, Źródła internetowe.

Zgromadzony przez Doktoranta i wykazany w Bibliografii materiał świadczy o szerokiej kwerendzie źródłowej, ma wysoką wartość naukową i stanowi solidną podstawę dla prowadzonych badań. W ocenie recenzenta, Autor dokonał poprawnego doboru literatury przedmiotu.

Rozprawa została przygotowana w sposób staranny pod względem językowym, edytorskim i estetycznym. Zamieszczone materiały, w tym zdjęcia, tabele i wykresy są czytelne i przejrzyste. Strona formalna pracy nie budzi moich zastrzeżeń.

Ocena metodologiczna

Elementy metodologiczne, które są niezbędne dla pracy naukowej, zawarte zostały w pierwszym rozdziale pt. „Założenia metodologiczne pracy”. Autor dokonał tutaj uzasadnienia wyboru tematu, określił przedmiot, podmiot badań, obszar oraz okres badawczy, cele badawcze, problemy badawcze, hipotezy, metody i techniki badawcze, przegląd literatury przedmiotu, wnioski.

Jako główny przedmiot dysertacji wskazano politykę bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście przeciwdziałania zagrożeniom epidemicznym, natomiast jako podmiot badań Wojska Obrony Terytorialnej.

Na potrzeby prowadzonych badań Doktorant zdefiniował dwa cele: poznawczy i użytkowy. Celem poznawczym pracy jest ocena polityki bezpieczeństwa RP w kontekście pandemii COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń i ryzyka utraty bezpieczeństwa obywateli RP oraz przeciwdziałania temu poprzez wykorzystanie Wojsk Obrony Terytorialnej na przykładzie województwa wielkopolskiego. Z kolei celem użytkowym jest opracowanie koncepcji eliminacji stwierdzonych luk w istniejącym systemie zapewniania bezpieczeństwa RP w warunkach pandemii poprzez wykorzystanie Wojsk Obrony Terytorialnej na przykładzie województwa wielkopolskiego.

Bezpośrednio do tak postawionych celów odnoszą się sformułowane jako pytania problemy badawcze. Główny problem badawczy sformułowano następująco: „W jaki sposób polityka bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej była warunkowana w okresie pandemii

COVID-19, udziałem Wojsk Obrony Terytorialnej i jakie założenia oraz ograniczenia należy przyjąć w celu doskonalenia systemu bezpieczeństwa państwa w obliczu zagrożeń o charakterze epidemicznym?”

Uzupełniono go czterema problemami szczegółowymi:

1. Czym jest polityka bezpieczeństwa RP i na jakich determinantach kształtowała się w czasie pandemii COVID-19?
2. Na czym polegała realizacja polityki bezpieczeństwa RP przez Wojska Obrony Terytorialnej w Wielkopolsce w kontekście zwalczania pandemii COVID – 19?
3. Jak oceniane było zwalczanie pandemii COVID-19 w Wielkopolsce, podjęte przez Wojska Obrony Terytorialnej?
4. Jaka była i powinna być rola obrony terytorialnej w zapewnianiu i przeciwdziałaniu ryzyku utraty bezpieczeństwa zdrowotnego w warunkach pandemii, czy działania tej formacji mogą wpłynąć na bezpieczeństwo państwa na szczeblu regionalnym oraz krajowym oraz jak można zracjonalizować działania WOT w tym obszarze?

Tak zdefiniowane cele i problemy badawcze stały się punktem odniesienia do weryfikacji hipotez. Hipotezę główną sformułowano w następujący sposób: „Wojska Obrony Terytorialnej są właściwym elementem realizacji polityki bezpieczeństwa w obszarze zdrowotnym a szczególnie niezbędnym w przypadku zwalczania zagrożeń epidemicznych, przy czym należy doskonalić rozwiązania organizacyjno-funkcjonalne w obszarze współpracy pomiędzy centralnymi ośrodkami decyzyjnymi oraz ująć w ramy formalno-prawne, rozproszony proces wykorzystania WOT do tych przedsięwzięć”. Wskazano przy tym również cztery hipotezy szczegółowe.

Na podkreślenie zasługuje trafny dobór ekspertów, z którymi przeprowadzono wywiady. Wśród nich znaleźli się politycy odpowiedzialni za kreowanie polityki bezpieczeństwa państwa, wojskowi (w tym związani z Wojskami Obrony Terytorialnej) oraz przedstawiciele środowiska naukowego.

Stwierdzam, iż dysertacja została poprawnie skonstruowana pod kątem metodologicznym, a Doktorant potrafi operować terminologią metodologiczną i naukową. Zaprezentowane w pierwszym rozdziale rozważania poświęcone metodologii i teorii pokazują, że Autor swobodnie porusza się w przedmiotowym obszarze, czym udowadnia ugruntowaną

Uy a e 9

wiedzę ogólną teoretyczną oraz wiedzę z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Doktorant nie tylko zna metody badań naukowych, ale potrafi je również praktycznie stosować.

Ocena strony merytorycznej rozprawy

Jak wspomniałem wcześniej, praca składa się z pięciu rozdziałów. Struktura pracy jest spójna i logiczna. Również Wstęp i Podsumowanie zostały przygotowane w sposób prawidłowy.

W pierwszym rozdziale Autor omawia założenia metodologiczne, co zostało omówione powyżej.

Drugi rozdział poświęcony jest polityce bezpieczeństwa RP. Doktorant podjął próbę konceptualizacji polityki bezpieczeństwa, po czym omówił determinanty polityki bezpieczeństwa RP, zadania Prezydenta RP oraz Rady Ministrów w jej kreowaniu, rolę Sejmu i Senatu oraz samorządu terytorialnego i administracji rządowej. W mojej opinii rozdział ten, *Polityka bezpieczeństwa III RP*, jest zbyt rozbudowany – z powodzeniem można by go skrócić (szczególnie fragmenty dotyczące podstaw prawnych i kompetencji poszczególnych organów) bez szkody dla wartości pracy. Z kolei szerzej potraktowałbym tutaj kwestię strategii bezpieczeństwa narodowego III RP, w tym miejsca obrony terytorialnej w strategii.

Rozdział trzeci prezentuje problem obrony terytorialnej w polskiej polityce bezpieczeństwa. Autor szczegółowo zaprezentował podstawowe pojęcia definiujące obronę terytorialną w ujęciu historycznym i współczesnym, zwracając także uwagę na zdarzające się dość często błędne utożsamianie obrony terytorialnej i obrony cywilnej. Omówiony został rys historyczny obrony terytorialnej w Polsce – od czasów średniowiecznych po III RP. Szkoda, że omawiając koncepcję obrony terytorialnej w II RP i formowanie Obrony Narodowej nie zwrócono większej uwagi na program *narodu pod bronią*, którego realizacja stała się fundamentem powszechnej obrony w dwudziestoleciu międzywojennym. Z kolei przy omawianiu problematyki obrony terytorialnej w okresie PRL należałoby również wspomnieć o poglądach gen. Bolesława Chochy. W rozdziale tym Autor dokonał również analizy utworzenia, struktury i szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej. Wydaje się, że szerzej powinien zostać omówiony w tym miejscu temat formowania, struktury i potencjału 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej czy jej przygotowania do przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze niemilitarnym przed pandemią Covid-19.

Uyui 29

Rozdział czwarty poświęcony został realizacji polityki bezpieczeństwa w okresie pandemii Covid-19. Z powodzeniem zaprezentowano tutaj politykę bezpieczeństwa w kontekście uwarunkowań pandemii Covid-19 (przygotowania państwa w przededniu pandemii, główne założenia polityki bezpieczeństwa RP w okresie pandemii); ogólną charakterystykę choroby Covid-19; zwalczanie pandemii w Polsce w kontekście działań władzy wykonawczej; rolę Sejmu i Senatu oraz samorządu terytorialnego.

Rozdział piąty zawiera koncepcję doskonalenia działań Wojsk Obrony Terytorialnej w zwalczaniu pandemii na bazie doświadczeń Covid-19 w Wielkopolsce. Autor przedstawił tu założenia dwóch operacji prowadzonych w tym czasie przez WOT – „Odporna Wiosna” i „Trwała Odporność”; działania WOT w województwie wielkopolskim; ocenę działań WOT w placówkach ochrony zdrowia i domach pomocy społecznej; doskonalenie realizacji polityki bezpieczeństwa RP w zakresie zagrożeń epidemiologicznych. Rozdział ten został opracowany m.in. na podstawie ankiety badawczej skierowanej do pracowników wielkopolskich placówek ochrony zdrowia oraz domów pomocy społecznej. Ankieta została skonstruowana w sposób poprawny, a jej wyniki stały się solidną podstawą do analizy. Pewnym mankamentem jest brak analogicznego badania wśród kadry i żołnierzy WOT (przede wszystkim 12. WBOT) wykonujących zadania w czasie pandemii – z pewnością w dużym stopniu wzbogaciłoby to pracę.

Każdy rozdział zawiera osobny podrozdział oparty na opiniach ekspertów oraz wnioski. Należy zauważyć, że zamieszczenie wniosków jako zwięźczenia poszczególnych rozdziałów jest dowodem na to, że Autor posiadał umiejętność syntetyzowania wyników badań cząstkowych.

W podsumowaniu oceny części merytorycznej stwierdzam, że dysertacja została opracowana na poziomie bardzo dobrym. Jest pracą wartościową pod kątem merytorycznym i wnosi istotny wkład do badań nad tematyką bezpieczeństwa zdrowotnego oraz wykorzystania Wojsk Obrony Terytorialnej w przeciwdziałaniu zagrożeniom o charakterze niemilitarnym. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, gdyż prezentuje problematykę istotną z punktu widzenia aktualnych zagrożeń w środowisku bezpieczeństwa narodowego, w tym w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego.

Recenzowane opracowanie powinno również stanowić wartościowe źródło dla decydentów politycznych oraz analityków zajmujących się problematyką strategii bezpieczeństwa, funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zdrowotnego czy też miejscu

Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego. Szczególnie aktualne stają się zagadnienia związane z tym ostatnim problemem, gdyż po dziesięciu latach działania WOT rozpoczyna się dyskusja na temat koniecznych zmian w modelu ich funkcjonowania.

Problemy do wyjaśnienia w czasie obrony pracy doktorskiej

1. Obostrzenia pandemiczne oraz zaangażowanie żołnierzy WOT w działania związane z ich egzekwowaniem uniemożliwiły na wiele miesięcy prowadzenie planowego szkolenia wojskowego (m.in. odwoływano szkolenia rotacyjne i zintegrowane, a np. w Centrum Szkolenia WOT w Toruniu zamiast szkoleń bojowych organizowano kursy opieki nad pacjentem leżącym). Duże kontrowersje wywołała sprawa szczepień przeciwko Covid-19. Jak w świetle Pana badań sytuacja ta wpłynęła na postawy żołnierzy, ich zaangażowanie, atrakcyjność terytorialnej służby wojskowej?
2. Formacje obrony terytorialnej funkcjonują w wielu państwach europejskich (np. państwa bałtyckie, Szwecja) i pozaeuropejskich (choćby amerykańska Gwardia Narodowa). Które rozwiązania zastosowane w tych państwach wydają się Panu najlepsze i w jakim zakresie należałoby z nich korzystać do budowy Wojsk Obrony Terytorialnej w Polsce jako elementu powszechnej obrony narodowej?
3. System Obrony Terytorialnej to nie tylko Wojska Obrony Terytorialnej, choć obecnie rozwijany jest jedynie ten jego element. Na potrzebę stworzenia takiego systemu zwracają uwagę m.in. eksperci, którzy podzielili się z Autorem dysertacji swoimi uwagami. Dlaczego, w świetle Pana badań, zaniechano w Polsce budowy systemu OT?

Wniosek końcowy

Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, podczas którego Doktorant wykazał się wiedzą teoretyczną i praktyczną z obszaru nauk o bezpieczeństwie oraz umiejętnością posługiwania się metodami naukowymi (teoretycznymi i empirycznymi). Autor wykazał się samodzielnością badawczą, znajomością źródeł i literatury przedmiotu oraz umiejętnością analitycznego ujmowania złożonych problemów bezpieczeństwa. W mojej ocenie, rozprawa stanowi dojrzałe opracowanie naukowe i wnosi

Uywieś

realny wkład do rozwoju badań nad bezpieczeństwem. Praca stanowi również indywidualny dorobek jej Autora, mieszczący się w ramach nauk o bezpieczeństwie.

Pomimo pewnych wskazanych wcześniej uwag krytycznych, które nie mają jednak charakteru dyskwalifikującego, wartość merytoryczną dysertacji oceniam bardzo wysoko.

Badania Doktoranta oraz recenzowana rozprawa, w której zostały zawarte jej wyniki, wypełniają również pewną lukę w badaniach naukowych dotyczących obrony terytorialnej, w tym Wojsk Obrony Terytorialnej. O ile bowiem istnieje dużo wartościowych opracowań dotyczących teoretycznych aspektów funkcjonowania systemu obrony terytorialnej czy historii formacji to niewiele jest publikacji poświęconych współczesnym aspektom jej funkcjonowania.

Zaangażowanie, determinacja i dojrzałość naukowa Autora doprowadziły do powstania rozprawy cechującej się dużą aktualnością. Lektura recenzowanego opracowania powinna nie tylko uświadomić czytelnikowi złożoność problemów związanych z funkcjonowaniem systemu bezpieczeństwa narodowego, w tym bezpieczeństwa zdrowotnego i Wojsk Obrony Terytorialnej, ale i spowodować refleksję i stać się impulsem do podejmowania działań mających na celu wypracowanie rozwiązań systemowych. Zwrócić tutaj należy zatem uwagę na użytkowy wymiar nauki: zawarte w dysertacji wnioski powinny być wzięte pod uwagę w dalszych pracach nad tworzeniem powszechnej obrony narodowej w Polsce oraz odporności państwa i społeczeństwa na zagrożenia.

Reasumując: mając na uwadze powyższe uwagi oraz warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* stwierdzam, że praca Pana mgr. Artura Nowaka pt. „Wojska Obrony Terytorialnej w polityce bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem zwalczania pandemii COVID-19 w Wielkopolsce”, napisana pod kierunkiem naukowym Pana płk. prof. dr. hab. inż. Szymona Mitkowskiego, spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim.

W związku z tym wnioskuję do Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie o przyjęcie dysertacji do dalszego postępowania kwalifikacyjnego w sprawie nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauki społecznej w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie oraz dopuszczenie Doktoranta do jej obrony.

Przemysław Ugiat